

DEĞİŞİMİN TARİHİ YA DA TARİHİN DEĞİŞİMİ *

M.Ö. 500 dolaylarında Antik Yunan'da yaşayan ünlü filozof Herakleitos : “ **Panta rei (Her şey akar)** ” derken aslında değişimin kaçınılmazlığını işaret ediyordu. Ona göre değişmeyen tek şey “değişme yasası” idi. “**Aynı nehirde iki kez geçemezsiniz**”¹, çünkü hem o nehirde akan su hem de siz ikinci geçişinizde aynı olmayacak, değişmiş olacaksınız. Kendi deyişiyle : “**Aynı ırmağa iki kez giremeyiz; çünkü durmadan yeni sular akar gelir üzerimize... Aynı ırmağa hem girer hem giremeyiz; hem biziz hem değiliz**”²

Felsefe açısından son derece karanlık geçen Ortaçağ'ın ardından 18.yüzyıldan itibaren başlayan aydınlanma ya da diğer bir ifadeyle akıl çağı ile birlikte sorgulanmaya başlayan ve değişime son derece kapalı olan Katolik Kilisesi'nin otoritesi oldukça ciddi darbeler aldı, özellikle astronomi ve fizik alanındaki ilerlemeler sayesinde akıla ve bilime olan inanç gelişti ve en nihayetinde kilisenin çizdiği dünyanın sınırlarını aşarak değişimin önünde duran duvarı da yıkmış oldu. 19. yüzyıla gelindiğinde bir patlama yaşayan ideolojiler de bir açıdan kendi içinde değişim yanlısı olanlar ve değişim yanlısı olmayanlar olmak üzere iki kutuba bölündü dersek çok da yanılmış olmayız. Aslına bakacak olursak değişim yanlısı olmayanlar da değişime taban tabana karşı değillerdi. Çünkü bunun sonuçsuz bir direnme olacağına az çok farkındaydılar. Bu nedenle çözümü, değişimi kabul etmekle birlikte son derece yavaş olması gerektiğini ileri sürerek(muhafazakarlık) bulmaya çalıştılar.

Kendi coğrafyamıza dönecek olursak, Osmanlı'daki ilk ciddi değişim dalgası modernleşme girişimleri ile birlikte yaşanır olmuştur. 1839'da ilan edilen Tanzimat Fermanı, tebaayı ilgilendiren yenilikler getirmiş, köklü değişime dair ilk sinyalleri vermiştir. 1876'ya kadar geçen dönemde hem padişahın mutlak otoritesi hem iktisadi hayattaki tekel hem de toplumsal hayattaki statüko sorgulanmaya başlamış, Anayasa ve Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte köklü değişimler eyleme dönüşmüştür. Her ne kadar kısa ömürlü de olsalar Osmanlı'daki Meşrutiyet denemeleri(1876, 1908) Cumhuriyetin ilanı için hayati önem teşkil eden bir tecrübeyi miras olarak Türkiye'ye bıraktı. Osmanlı tebaasına ve bir o kadar da yöneticilerine son derece yabancı olan Anayasa, meclis, mebus...vb kavramlar Cumhuriyet Türkiye'sinde artık hiç de yabancı olunmayan bildik kavramlar halini aldı. Atatürk Türkiye'si Meşrutiyet'in bir adım ilerisi olan Cumhuriyet'i ilan etmekle kalmamış 10 yıl gibi kısa bir süre içerisinde son derece radikal değişimleri yaşamıştır : kılık kıyafetten, alfabeye; takvim ve uzunluk ölçülerinden, seçme-seçilmeye kadar sosyal, siyasi ve iktisadi alana dair köklü değişimler çok kısa sürede gerçekleştirilmiştir. Bunların bir kısmı halk tarafından çabucak özümsemiş bir kısmı ise çok şiddetli muhalefetle karşılanmıştır. Muhalefetin en çok olduğu inkılaplardan olan kılık kıyafet değişikliğinin ardından, fesi yasaklayan Atatürk ne gariptir ki kendinden 100 yılı aşkın bir süre önce yaşamış olan ve fesi ya da dönemin deyişiyle “püsküllü bela”yı zorunlu hale getirmiş kişi olan II.Mahmut gibi İslam'a saygısızlıkla suçlanmıştır. Bu, bir açıdan, değişime karşı direnç gösteren toplum hafızasının ne kadar zayıf olduğunun açık bir göstergesiydi. O gün olağan olan şeyin aslında geçmiş için yeni bir şey olduğu yani bir değişim olduğu hep gözden kaçırılmış, o günün muhafazakarları geçmiş için değişim yanlısı olanların düşüncelerine sahip olduklarını farketmemişlerdir.

¹ Richard Osborne, “Yeni başlayanlar için felsefe”, Milliyet yay., İstanbul , 1998, s.8

² M.Ali Ağaoğulları, “Kent devletinden imparatorluğa”, İmge kitapevi, Ankara, 2002, s.63

Atatürk sonrası Türkiye'sine gelecek olursak; en önemli değişim noktası belki de başarısız denemelerin ardından 1945 yılında nihayet gerçekleştirilen çok partili siyasa hayata geçiş oldu. 1950 yılında ise deyim yerindeyse "kansız devrim" ile iktidar el değiştirdi. Türkiye artık dönüşü olmayan bir yola girmişti. 1960, 1971 ve son olarak (!) da 1980 yılındaki duraksamalara rağmen Türk demokrasisi olgunlaştı, geliştı, yani değiştı. Bu değişimden TSK da nasibini aldı şüphesiz. Deyim yerindeyse "demokrasi ayarı (!)" şekil değiştirdi, 28 Şubat'a "post-modern darbe" diyenler oldu. Sözümüz meclisten dışarı, bunda pek de haksız değillerdi.

Atatürk sonrası dönemin ikinci önemli değişim noktası 1983 seçimlerinin ardından iktidarda meydana gelen dönüşümdü. Bu "yeni" iktidar ciddi bir değişim potansiyelini içinde barındırıyordu, kaldı ki bunu çok kısa bir zamanda da icraatları ile gösterdi. Özellikle iktisadi alandaki radikal değişimler Türkiye'yi oldukça farklı bir hale getirdi. "Devletçilik" anlayışı yeniden yorumlandı ve bugün halen tartışılan bir uygulamalar silsilesi yaşandı. "Yeni" iktidarın Türkiye'ye neler getirdiği ya da neler götürdüğü her ne kadar tartışılır olsa da tartışılmayacak olan şey Türkiye'nin geçirdiği o müthiş değişimdi. 80'lerin sonunda artık 70'lerden neredeyse en ufak bir iz kalmamıştı. Beslenmeden, giyime; alışkanlıklardan, davranışlara kadar bir çok alanda bir değişim, bir dönüşüm oldu. Deyim yerindeyse 2000'lerin Türkiye'sinin profili bu dönemde çizilmiş oldu.

Son olarak günümüz Türkiye'sine gelecek olursak 2002 seçimleri şüphesiz bir kırılma noktası oldu. Halk aynı kuşağın bir grup siyasisini deyim yerindeyse sandığa gömdü. Ne gariptir ki halk bunu yaparken artık değişim istediğini dile getiriyordu. Bir önceki yüzyılın değişime şiddetle direnen Türkiye'sinden artık eser kalmamıştı. Belki de halk artık değişime alışmıştı ya da başka bir ifadeyle değişimin ne kadar gerekli olduğunun farkına varmıştı. Eskinin değişim yaptığı gerekçesiyle eleştirilen yönetimi artık değişim yapmadığı için eleştirilmiş, al aşağı edilmişti.

Anlaşılan o ki Türkiye artık eski Türkiye değil. Bugüne kadar halktan önde giden yöneticiler, özellikle son dönemde artık halkın gerisinde kalmaya başladı denebilir. Genç ve bir o kadar da dinamik sorgulayan, araştıran yani bir açıdan da aydın nüfus yönetimin bu köhne yapısının değişmesi için çaba sarfediyor, hatta yönetime bizzat talip oluyor. Bu ciddi değişim dalgası ilk sinyallerini geçen seçimlerde verdi, gelecekte ne olacağı ise şu anki yönetimin tavrına bağlı. Türkiye'nin yaşadığı bu müthiş değişime kayıtsız kalma gafletine düşecek olursa, bu "yeni" yönetimin de sonu kendinden öncekilerden farksız olacaktır, duyurulur...

Yine başa dönecek olursak : tarih bize, değişimin ne denli kaçınılmaz olduğunu göstermek açısından yüzlerce örnek sunuyor şüphesiz. Şu açık ki, katı yani esnek olmayan, değişime direnen, hiçbir şey uzun ömürlü olmamış, yıkılıp gitmiştir. Tarihin bize öğrettiği yegane şey belki de bu. Tarihe, "değişimin öyküsü" dersek kanımca çok da büyük bir hata içerisine düşmüş olmayız. Açıkçası benim tarihten anladığım bu. Yazımda önemli olduğuna inandığım bu noktaya kendimce değinmeye, açıklamaya çalıştım. Hatalar varsa bana, takdir size aittir.

A.Gökhan RAKICI

Ocak 2004

---

* Bu makale "21.yüzyıl Genç Vizyon" dergisinde yayımlanmıştır.